

*A dolgozat szerkesztett formában megjelent a Magyar Minőség
XVI. évfolyam 12. szám, 2007. decemberi számában*

Hat Sigma - Siker vagy ámítás?

Tóth Csaba László, Hat Szigma Fekete Öves, Kaizen Mérnök
GE Hungary ZRt. Energy Divízió, Veresegyház

A címben szereplő kérdés nem költői. Míg 2007. januárban a Motorola nagy ünnepi megemlékezés keretében köszöntötte a húszesztendőes Hat Szigmát, addig a Wall Street Journal januári 4. számában egy Karen Richardson nevű újságíró a Home Depot Inc. kapcsán azt próbálta megmagyarázni, hogy a cég nem megfelelő részvénytőrségi teljesítménye a Six Sigma bevezetésének következménye. A Business Week június 11. számában Brian Hindó a Six Sigma módszertant állítja szembe az innovációval, azt sugallva, hogy a Hat Szigma alkalmazása elsorvasztja az innovációra való képességet. Az isixsigma.com igen színvonalas honlapon május 24-én Forrest W. Breyfogle III. (elkötelezett Six Sigma szakértő) felháborodva idézi 19. század egyik, a statisztikára vonatkozó kedvenc mottóját, mely szerint "vannak hazugságok, vannak gyalázatos hazugságok és van a statisztika". Ez a mottó mára a Six Sigma ellenzőinek legelterjedtebb szállóigéjévé vált. Mi lehet az a Hat Szigma módszertan, amely húszéves fennállása alatt még sohasem kavart ekkora érzelmeket. Ebben az összefoglalóban erre kívánunk egy választ adni.

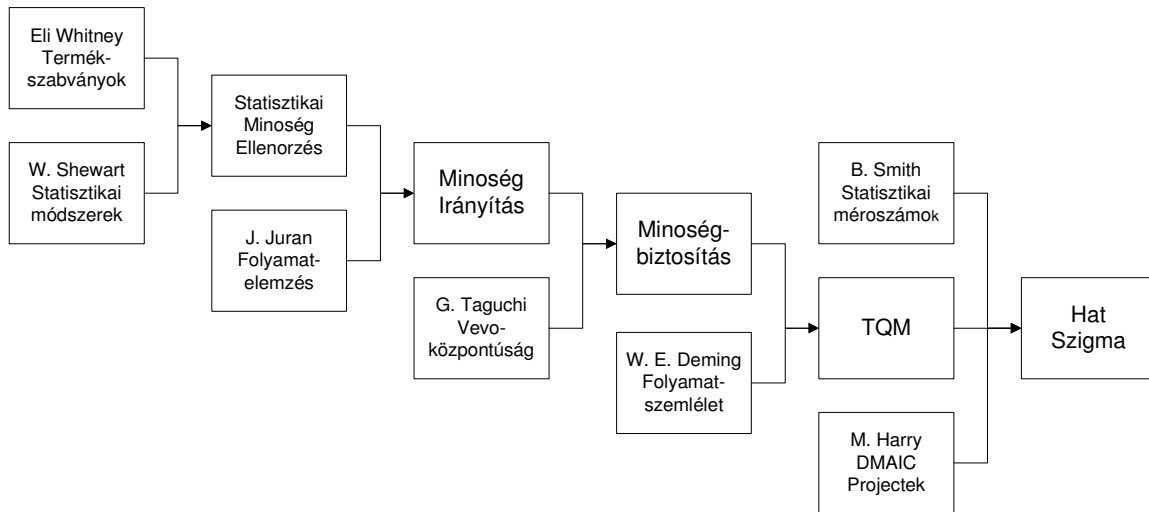
A Hat Szigma megjelenésének, kialakulásának okai és körülményei

Egy minőségfejlesztési-minőségbiztosítási rendszer megjelenése sohasem öncélú, annak valamilyen konkrét kiváltó tényezőjének kell lennie. Egy korábbi cikkemben [1] arra a megállapításra jutottam, hogy mind a Hat Szigma, mind a Lean vagy akár az ISO szabványsorozat egy válasz a japán ipar és kereskedelem világméretű expanziójára. Az Egyesült Államoknak és Európának újra kellett gondolnia a minőséggel kapcsolatos felfogását. Akkoriban sokan azt gondolták, hogy elegendő csupán a japán módszerek szolgai másolása és máris visszaszerezhetik a japánok által megszerzett piaci pozícióikat. Szerencsére azonban voltak olyan szakértők is, akik felismerték, hogy más az iparosodás története, más a munkastílus, alapvetően más a kulturális meghatározottság. Szerencsésen ötvözték a keleti és nyugati megközelítést és így jöhetett létre a Hat Szigma minőségügyi irányzat.

A Hat Szigma gyökereit nagyon sokan a TQM-ben vélik felfedezni [2], [3], [4], [5], még a Hat Szigma "pápájának" tekintett Mikel Harry is egy helyen úgy fogalmaz: "A TQM a filozófia, a Hat Szigma a módszertan" [6]. Ezzel a megközelítéssel egyet kell érteni, hiszen a minőség-ellenőrzés, irányítás, biztosítás fejlődési folyamatot elemezve, a Hat Szigma levezethető ebből a folyamatból. Ezt mutatjuk be az 1. számú ábrán, ahol [2] és [

3] alapján egy egyszerűsített folyamatábrát készítettünk. A Hat Sigma a kezdetekben valóban a TQM konkrét megvalósításának egyik fontos eszköze volt. Természetesen maga a Hat Sigma is egy folyamatos fejlődésen ment és meggy keresztül, így mai formájában már eltér a TQM-től. Ezeket a különbségeket a az 1. számú táblázatban foglaltuk össze.

Csupán megjegyezzük, hogy az indulásnál sokan nem tekintették másnak, mint egy átszabott, átnevezett TQM. A fejlődés folyamata azonban megcáfolta a kételkedőket.

1. számú ábra: a TQM és a Hat Sigma kapcsolat

TQM	Hat Sigma
Termékminőség orientált	Uzleti eredmény orientált
Minőségjavító stratégia	Uzleti vezetési stratégia
PDCA	DMAIC
Eszköztár portfólió	Strukturált, specifikus eszköztár
Alapadat analízis	Statisztikai adatanalízis
Minőségjavító teamek	Keresztfunkcionális teamek
Nincs minden dolgozóra kiterjedő tréning	Teljeskörű statisztikai és minőségügyi tréningek

1. számú táblázat: A TQM és a második generációs Hat Sigma összehasonlítása

A Hat Sigma irányzatot a Motorola dolgozta ki a nyolcvanas évek közepén. Joggal teheti fel bárki a kérdést, hogy miért éppen ez a cég. Mondhatjuk, hogy csupán a véletlen műve. A 70-es években egy japán vállalat átvette a Motorola egyik televízió gyártó üzemét. Mindenkit megdöbbsentett, hogy a japán vezetés alatt ugyanazt a terméket, ugyanazzal a technológiával, ugyanazok az emberek huszadakkora selejttel gyártották [7]. Ez elgondolkodtató volt.

Akkoriban a Motorola más üzletágaiban sem volt elégedett a minőségi teljesítményével, ezért 1980-ban (itt jegyezném meg, hogy a különböző irodalmak és visszaemlékezések az egyes mérőkövet pontos dátumára eltérő időpontokat - 1, 3 év különbség - adnak meg, ezért azok pontosságáért nem kezeskedhetek) minőségügyi igazgatót neveznek ki, 81-ben vállalati oktatási központot hoznak létre, ezzel is kiemelve a minőségügy fontosságát.

Bill Smith, aki a Motorola Kommunikációs Divíziójának volt vezető tudományos főmunkatársa, 1984-ben megalkotja a Hat Szigma koncepciót. Azt javasolta, hogy a kulcs termékek teljesítmény specifikációjánál vezessenek be egy 50 %-os "biztonsági tervezési sávot" [8].

Akkoriban általánosan elfogadott egy olyan folyamat volt, amely központos (a legvalószínűbb érték a célérték és az adatok közelíthetők a normál eloszlással), és a folyamat szórása 6-szor fért bele a tűrésmezőbe, ami hibára lefordítva azt jelenti, hogy 0.27 % esik ki a tűrésmezőből (0.135 % alul és 0.135 % felül). A biztonsági sáv létrehozásával a tűrésmezőt leszűkítjük, így most arra kell igaznak lennie a 0.27 %-os hibának, vagyis ebbe a mezőbe fér bele a folyamat hatszorosa (az eredetihez képest kisebb) szórása. Ekkor az eredeti tűrésmezőbe most az új szórás 9-szerese fér bele. Ez hibára lefordítva 0.00017 % alsó, 0.00017 % felső kieső, azaz összesen 0.00034 %, vagyis 3.4 ppm (parts-per-million), vagy hat szigmásan fogalmazva 3.4 DPM (defect-per-million) hibát eredményez.

Bill Smith meg volt arról győződve, hogy a folyamatok időben nem állandóak, nem központosak. A középpont eltolódásának mértékét (a szórás állandósága mellett) tapasztalati adatok alapján másfél szórásnyira becsülte. Ez azt jelentette, hogy annak a folyamatnak, amely hosszútávon egymillióból 3.4 db kiesőt eredményez, rövid távon a célérték mindkét oldalán úgy kell központosnak lennie, hogy a folyamat szórása olyan kicsi legyen, hogy az 12-ször férjen bele az eredeti tűrésmezőbe. Ekkor a központos folyamat eredeti tűréshatárai a középponttól jobbra is, balra hat szórás távolságra találhatóak. (A folyamat rövidtávú - központos - teljesítménye ekkor 1.25 DPB - Defect-per-Billion - egymilliárdból egy és egy negyed kieső.) A Hat Szigma koncepció megszületett.

Ez az elképzelés tetszett Bob Galvinnak, a Motorola akkori vezérének, és Mikel Harry-nak, aki a műszaki irányítás egyik vezetője volt. Megalapították a Motorola Hat Szigma Kutatóintézetet, melynek vezetője Harry lett, Smith-szel közösen kidolgozták a Hat Szigma alapjait és módszertanát, illetve a napi gyakorlatban is elkezdtek alkalmazni. 1987 elején - az addigi eredményekre támaszkodva - kiléptek a világ elé és bejelentették a Hat Szigma megalkotását. Az eredmények annyira átütőek voltak, hogy a Motorola 1988-ban elnyerte az Egyesült Államok legmagasabb minőségügyi kitüntetését, a Malcolm Baldrige Díjat.

A Hat Szigma fejlődése, különböző szakaszai

Az *első periódus* 1984-től 94-ig tart, ekkor vezette be a Texas Instruments, az IBM, a Xerox, az Ericson. Ekkor még a módszer csak négy fázisból állt, M (Measure - Mérés), A (Analyze - Elemzés), I (Improve - Fejlesztés) és C (Control - Szabályozás, sokan tévesen csak ellenőrzésként értelmezik), a szokásos rövidítéssel MAIC.

Ebben az időszakban a módszert csak az ipari termelő folyamatokra, a műszaki területekre alkalmazták. A tevékenység fókuszában a selejt csökkentése, azaz a termékminőség fejlesztése állt. A minőségfejlesztő folyamatban, az egyes MAIC fázisokra meghatározták azokat a lehetséges statisztikai eszközöket, amelyek alkalmazása eredményre vezethet. 1990-ben került kidolgozásra a Black Belt-konceptió (BB: Fekete Öves). A BB-k a módszer kulcsszereplői, ők vezénylik operatíván a minőségjavító projekteket.

A *második periódus* ideje 1993-tól 2001-ig határozható meg. Ebben is kulcsszerepe van Harry-nak (R. Schroeder-rel együtt). Az ABB-nél már nem csak a termék minőségére koncentrálnak, hanem a gyártás folyamán felmerült egyéb költségekre is. Célkeresztbe kerülnek a piaci részesedés, a pénzügyi és humán erőforrás illetve egyéb tranzakcionális folyamatok is. Harry úgy fogalmaz, hogy a fókuszban a minőség üzlete helyett már az üzlet minősége áll. Ennek egyik jele, hogy a Hat Szigma irányítása már nem a minőségügyi szervezethez tartozik, hanem egy önálló szervezet jön létre. Ekkor kezd elválni a TQM-től.

Felismerik, hogy a projektek eredményességének záloga a megfelelő előkészítés. Az addig 4 fázisból álló módszertan (MAIC) kiegészül egy ötödikkal, a Definíciós fázissal (D: Define), így nyeri el a mai szokásos rövidítését: DMAIC. Ebben az időszakban indítja útjára a saját Hat Szigma kezdeményezését az Allied Signal (ma Honeywell) és a General Electric.

A *harmadik periódus* 2001-től számítható, a DuPont Corporation-nél, természetesen Harry-val. Már nem csak a selejt megszüntetésre és a költségek csökkentésére koncentrálnak, hanem az értékteremtésre. Az értékre való fókuszálás azt jelenti, hogy közelebb hozza a folyamat tulajdonosát a vevőhöz és a beszállítóhoz. Az értékközpontú Hat Szigma megjelenése már a Lean (Karcsúsított Gyártás) hatását is tükrözi, hiszen a Lean alapelveit 1998-ban fektetik le Womack és munkatársai [9], ahol az érték az első alapelv.

A harmadik periódus azt jelenti, hogy a nem értékteremtő folyamatok kiküszöbölését illetve ezek idejének csökkentését Hat Szigmás eszközökkel végzik. Őva intenek bárkit is attól, hogy azt higgye, a két módszer/filozófia valamilyen szinten is egybeolvadt volna.

Harry beszél *negyedik generációs* Hat Szigmáról, amely a Hat Szigma és saját életünk kapcsolatáról szól majd. A magam részéről érdeklődéssel várom a Hat Szigma "pápájának" ezirányú eredményeit.

A Hat Sigma lényege

Mikel Harry szerint a Hat Sigma legalább három dolog egyszerre.

Egyfelől, egy **minőségi irányzat**, amelynek célja, hogy az adott termék/szolgáltatás/információ (a továbbiakban Termék) "osztályában" a legjobb legyen.

Másfelől, a Hat Sigma egy **módszer, rendszerezett megközelítés** azon hibák csökkentésére, amelyek a vevőkre a legnagyobb hatással vannak. Az a cél, hogy egymillió Termékből mindössze 3.4 darab lehet csak hibás, ez egyenértékű azzal a megfogalmazással, hogy annak a valószínűsége, hogy a Termék elsőre megfelel az előírásoknak, 99.99966 %.

Harmadrészt, a Hat Sigma egy **mérőszám**, amely statisztikus mérésen alapul, és megmondja, hogy mennyire jók a Termékeink, pontosabban az azokat előállító folyamataink.

Manapság nyugodtan hozzátehetjük, hogy a Hat Sigma egy **menedzsment rendszer** is, amely átfogja a vállalkozás teljes keresztmetszetét, azaz fogalmazhatunk úgy is, hogy egy áttörési stratégia.

Ugyanakkor a Hat Sigma egy **speciális eszkörendszer** is, amely alkalmas arra, hogy folyamatainkat a kívánt cél irányába segítse.

Azon olvasók, akik a folyamatképeségi indexekkel mindennap találkoznak, egy Hat Sigmás folyamat a következőképpen fogalmazható meg:

$$c_p = 2.0 \text{ és } c_{pk} = 1.5 \quad .$$

Ez a meghatározás egyenes következménye Bill Smith korábban részletezett okfejtésének. Azt azért ne felejtjük el, hogy a folyamatképeség indexek, de maga a szigma képesség is csak akkor értelmezhető, ha léteznek előírásaink a vizsgált Termék-paraméterre.

A 2. számú táblázatban összefoglaltuk a szigmaság és az összetartozó DPM értékeket.

σ	DPM
2	308 537
3	66 807
4	6 210
5	233
6	3.4

A szigmaszint értéke
Egymillióból hibás

2. számú táblázat: A szigmaság és a hibás darabszám összefüggése

A Hat Sigmával kapcsolatos irodalomban a folyamatok szigma képességének jellemzésére nagyon sok példát sorolnak, hány rossz receptet írnak fel, naponta x percig szennyezett az ivóvíz stb.. Nézzünk erre egy egyszerűbb példát. Naponta kétszer használjuk az autónkat, reggel el, este haza. Ez napi két lehetőséget (opportunity) jelent. Amikor csak 1 % hibát követünk el, akkor 50 naponta egyszer nekimegyünk a garázskapunak. Nem egy jó minőség! Sigma képességben kifejezve a folyamatunk 3.8 szigmás. Az 5 szigmás képesség azt jelenti, hogy az esemény 5.9 évente történik meg. A Hat Sigma definíció értelmében a garázskapu lerombolása 402.9 évente következne be! Az érték elsőre hihetetlennek tűnik, pedig a repülés biztonsága megközelíti a 10-es értékű képességet. Ennek alapján a tisztelt olvasó eldöntheti, hogy a bennünket körülvevő folyamatok milyen képességgel (sigmasággal rendelkeznek).

A Hat Sigma mint paradigmaváltás

Eddig explicite nem hangsúlyoztam eléggé, hogy a Hat Sigma fókuszában a vevő áll, annak igényeit (valós és látens) szeretnénk maximálisan kielégíteni.

A hagyományos gondolkodásban a folyamat végbemeneteli és gondolkodásunk iránya is teljesen azonos volt:

beszállító→bemenet→folyamat→kimenet→vásárló .

A Hat Szigma esetén a folyamat iránya természetesen ugyanaz marad, de gondolkodásunk iránya 180°-t változik. A vásárlónak vannak elvárásai, ezt CTQ-nak nevezzük (Critical to Quality: a minőségre kritikus). Ez nem minden esetben jelent konkrét, számokkal is kifejezhető specifikációt, ezt kell nekünk lefordítanunk az általunk előállított Termék egy olyan paraméterére, amely folyamatunk kulcs kimeneteként (KPOV: Key Process Output Variable) értelmezhető. Ez a KPOV számszerűsíthető és specifikációs határokkal rendelkezik) Folyamatunknak vannak számszerűsíthető bemenetei, amelyek közül néhány kulcs bemenetként (KPIV: Key Process Input Variable) azonosítható, azaz szignifikáns hatással vannak a kimenetre.

A paradigmaváltás a gondolkodás és az azt követő fejlesztő tevékenység irányának változását jelenti. A szigmás gondolkodás és tevékenység célja, hogy a KPOV és KPIV változók között megkeresse a számszerűsíthető összefüggést, az átviteli függvényt. Ebben a reprezentációban $KPOV=Y$, $KPIV=x_i$. Azaz, a feladat, a transzfer függvény felírása:

$$Y = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n) \quad .$$

Amikor meghatároztuk a konkrét függvényt, Y specifikációjának ismeretében annak túrását visszszámoljuk a KPIV-kre, ezután már nincs más feladatunk, mint olyan szabályozások kidolgozása, bevezetése és alkalmazása, amelyek biztosítják, hogy az adott x_i mindig a saját specifikációján belül legyen. Ezzel biztosítjuk a vevői CTQ-nak való megfelelést.

A Hat Szigma mint kötött folyamat

A korábbi minőségjavító módszerek vagy nem vagy csak általánosságban foglalmazták meg, milyen konkrét lépéseken keresztül lehet eljutni az eredményhez. A Shewart-Deming féle PDCA folyamat általános irányvonalat ad egy projekt végigvitelére, a Ford által kidolgozott 8D vagy a Shiba-féle 7 lépés már konkrétabb ajánlásokat tartalmaz.

A Hat Szigma lényege az, hogy pontos meghatározást ad arra, hogy melyek azok a lépések, amelyeket szigorú egymásutániségben kell végrehajtani.

Mikel Harry [6] kezdetben a négy fő fázisra (MAIC) 24 fontos lépést határoz meg, ezt mutatjuk be a 3. táblázatban, feltüntetve az ajánlott eszközt is.

Mikel Harry 1994			
Mérés	1	Kritikus termék kiválasztása	QFD
	2	Termék családja elkészítése	
	3	Teljesítményváltozók kiválasztása	
	4	Folyamattérkép	
	5	Teljesítményváltozók mérése	
	6	Képesség megállapítása	
Elemzés	7	Teljesítményváltozó kiválasztása	6s
	8	Benchmarking	
	9	Legjobb teljesítmény megtalálása	
	10	Eltérés elemzés	
	11	Sikertényezők azonosítása	
	12	Teljesítménycél definiálása	
Fejlesztés	13	Teljesítményváltozó kiválasztása	DoE
	14	Változó diagnózis	
	15	Javaslat ok-változóra	
	16	Ok-változó megerősítése	
	17	Tűrészhatárok megállapítása	
	18	Teljesítményjavítás igazolása	
Szabályozás	19	Ok-változó kiválasztása	SPC
	20	Szabályozórendszer definiálása	
	21	Szabályozórendszer jóváhagyása	
	22	Szabályozórendszer alkalmazása	
	23	Szabályozórendszer auditja	
	24	Teljesítménymutatók figyelése	

3. számú táblázat: A MAIC folyamat lépései és eszközei Harry alapján

A Hat Sigma irodalom elemzése során az egyes alkalmazó és tanácsadó cégek nem adnak meg ehhez hasonló kötött stratégiát, még a ma (Harry által is) legjobbnak tartott Thomas Pyzdek által írt Hat Sigma Kézikönyv [7] sem foglalja ilyen szigorú struktúrába a módszer alkalmazását. Az Amerikai Minőségügyi Társaság (ASQ) Black Belt Kézikönyve [10] sem tárgyalja hasonló részletességgel az egy projekt végrehajtása során elvégzendő feladatokat.

A George Group a Lean Six Sigma című könyvében ismertet egy 17 lépéses folyamatot (3+3+2+6+3 megosztásban) [17], amely tematikájában kissé eltér a Harry, vagy a GE által vázolt folyamattól.

Egyedül a General Electric dolgozott ki egy olyan 12+3 lépéses "szakácskönyvet" (cookbook), amely a szerző véleménye szerint alapvetően tükrözi a módszer lényegét, és a GE honlapjáról bárki számára hozzáférhető. A GE jelenleg alkalmazott szakácskönyve is egy hosszabb fejlődési folyamat eredménye. A későbbiekben ennek alapján mutatjuk részletesen a módszert. A szakácskönyv a 4. táblázatban látható.

GE 2007			
Define	A	Project CTQ meghatározása	
	B	Team charter (Projekt alapokmány)	
	C	Folyamattérkép készítése	
Measure	1	CTQ jellemzők kiválasztása	VOC, QFD, FMEA
	2	Teljesítmény cél definiálása	Benchmarking
	3	Mérőrendszer elezés Y-ra	GR&R
Analyze	4	Képesség megállapítása	Z_{st}, c_p, p_p
	5	Teljesítmény előírás definiálása	Benchmarking
	6	Eltérésforrások azonosítása	Mat statisztika
Improve	7	Ok-változók azonosítása	DoE, Mat stat
	8	Összefüggések a változók között	DoE
	9	Operating tolerances	Tűréselemzés, Szimuláció
Control	10	Mérőrendszer elezés X-re	GR&R
	11	Képesség megállapítása	Z_{st}, c_p, p_p
	12	Process Control	SPC, FMEA, poka-yoke

3. számú táblázat: A General Electric Hat Sigma Szakácskönyve